

РАЗГОВОР СА ВЕСНОМ ГОЛДСВОРТИ

КОЛОНИЗАЦИЈА
МАШТОМ

Сада с радошћу ступам у ред београдских књижевника са књигом која није ламент над градом у коме сам се родила, а који се – као и ја – толико променио, већ уздарје за оно што се ни у мени ни у њему није дало времену

Чернобилске јагоде су и горке и слатке. Није ли то уобичајен укус сећања? Књига првобитно замишљена као интимна историја једне, односно две породице (српске и британске) израсла је оном посебном вештином “ткања” у историју два града, две културе. “Београд и Лондон се одавно овако нису срели” – утисак је Владислава Бајца. Да напише књижевне мемоаре, жанр који настаје у пукотинама између историје и приче, Весна Голдсворти се одлучила у необичним околностима: “Чернобилске јагоде представљају треперави плод који је никао из најтамније могуће црнице. Дobar део овог рукописа настао је у одељењу за постоперативну негу болнице Черинг Крос у Лондону. Књига је почела живот као покушај да своме тада двогодишњем сину, једном малом Англо-Србину, који је тек муцао понеку српску реч, оставим причу о времену и свету који би се њему, детету 21. века, ускоро могли чинити егзотичнијим него што се мени чине викторијански путописи о трагању за изворима Плавог и Белог Нила. Моја прича баш због тога није смела да буде тужна.” Истим језиком, искреним, јасним, духовитим, веома шармантним и надамсе умешним – аутор предаје енглеску књижевност на Универзитету у Кингстону, Лондон – написана је и читава књига. Књига коју посвећује Александру, а за чији почетак бира Витгенштајнову мисао *О извесности*: “Тако је тешко пронаћи почетак. Или боље: тешко је почети од почетка и не покушавати ићи даље у прошлост”. За почетак нашег кратког сусрета на овогодишњем сајму књига, где је била специјални гост, Весна Голдсворти бира следећу причу:

– Са 24 године, инспирисана љубављу и чином велике храбрости, све то не верујем да бих поновила са 44, колико сада имам, одлучила сам да се преселим са једног краја континента на други, јер сам упознала мушкарца са којим сам желела да поделим живот. То ми је знатно променило и каријеру, из југословенске књижевности преселила сам се у енглеску књижевност, а физички, из Београда у Лондон. У својим мемоарима тај део биографије назвала сам бацањем коцке, јер сам се тако и осећала. За бацање коцке те врсте потребна је храброст младих година, што смо старији, чини ми се да нам та врста храбрости понестаје. У тренутку одлуке, морам признати да до краја нисам ни била свесна колико ће она променити мој живот. Тога постанемо свесни касније, када вратимо филм.

Чини се да сте и својом првом књигом Измишљање Руританије и овом другом Чернобилске јагоде и даље на истом путу, у истој причи о Балкану, само је план од општег постао појединачан.

– Савршена констатација. Тачно је да се књиге међусобно надопуњују. Оно што Руританија постиже теоријски, то Чернобилске јагоде чине практично, причајући личну причу. Прва књига је покушај да објасним слику Балкана као научник, трагајући по енглеској књижевности, а онда сам, причајући своју животну причу, насликала Балкан онако како га видим. Онако како верујем и да га треба насликати, са добрим и лошим странама, али са много више добрих момената него што су то чинили моји сународници Енглези током 19. и почетком 20. века.

Колонизација маштом, начин којим се искривљује слика Балкана у књижевности и филму, развијала је с временом у очима човека са Запада одређену слику. На коју страну мислите да је тај поглед био искошен? Шта је то што се Балкану додавало или одузимало субјективношћу записа и маштом?

– Балкан је увек био оно што Европа није, а када му се и допусти да буде Европа, онда је то Европа у заостајању, у каскању. На тај начин су се и његове границе померале. Балкан је, у ствари, симболички простор. Током историје су неке земље улазиле у састав Балкана, а друге из њега излазиле. Негде 1992–1993. ми смо били у срцу Балкана, а сада смо већ његов запад. Можда ћемо ускоро и прећи тај праг Европе. Додуше, сасвим полако. Чињеница је, такође, да се у томе што Балкан није Европа крије и занимљив однос ова два субјекта, сличан односу родитеља и деце. Као да су западноевропске земље одрасле и зреле, а балканске дечурлија коју треба пазити и надгледати. Тај покровитељски однос је у најбољој мери заштитнички, а у најгорој – учитељски, који подразумева да нам неко диктира шта и како треба да радимо.

Није ли дете у нама најбољи квалитет личности?

– Тако је, и ту настаје обрнута слика. Управо због те одлике су се многи енглески писци и заљубљивали у Балкан. Колико је било оних који су га ружили, толико је било и оних који су га обожавали, остајали на њему, облачили се у народне ношње и постајали Срби, Црногорци, Албанци... Ребека Вест испишује својеврсну химну Југославији књигом "Бело јагње, сиви соко".

Колико год је примера подозрења, егзотизације Балкана, толико је и оних који су схватили ову Вашу поенту – да је сачувано дете у нама суштина дубоко људског.

Колико смо ми сами криви за ту врсту представе о нама?

– Чини ми се да смо и ми сами склони флоскули – то је тај примитивни Балкан, коју често повлачимо као алиби за себе саме. Кад упремо прстом и кажемо – он је типичан Балканац, ми смо већ у сопственим очима нешто бољи. Несвесни чињенице да смо управо усвојили ту дихотомију Балкан – Европа. У том смислу смо криви. Много чешће него што је у Енглеској, ја овде чујем реченицу: *Ма пусти га, примитивни Балканац. Ако већ некога грдимо, зашто користимо ту метафору, ту географију?* А она је, признаћете, веома честа.

Шта су Чернобиљске јагоде донеле неком новом читању овог простора? Књига је побудила огромно занимање на Западу. Најављена серијом извода у лондонском Тајмсу, проглашена књигом Радија 4, она енглеске књижевне критичаре уједињује око узвика: изузетно... какво достигнуће... фантастично добро написано... – Ако је последњих година било књиге поштенијих, смиренијих и толико дирљивих сећања, онда мора да сам је пропустио – бележи Ендрју Тејлор.

– Још увек са великим нестрпљењем очекујем реакције својих читалаца. Знам да су у Енглеској, Немачкој, Аустралији, Јужној Африци, где су до сада објављене Чернобиљске јагоде донеле и свест о томе да Балкан јесте другачији, по традицији, религији... али да је и по много чему исти. Мој муж и ја смо одрастали слушајући исту музику, гледајући исте филмове... Школа коју сам завршила и школе мојих енглеских колега не разликују се толико колико они мисле. Можда сам ја намерно градила везе, уместо да тражим разлике, или да кренем ка некој самоегзотизацији. Могла сам сасвим комотно да описујем Балкан за потребе западног тржишта, као дивљину богатог фолклора... То би, можда, било и лакше. Пут који сам изабрала је био другачији. Ја сам управо хтела да кажем: *Не, ми смо исти.* То је и учинило књигу другачијом. Прилазиле су ми Енглескиње мојих година и управо ту енергију ми враћале као утисак о књизи, што и јесте моја највећа сатисфакција.

Зашто сте изабрали да књигу пишете на енглеском?

– Било ми је много лакше да кажем неке ствари. Неке истине за које на свом матерњем језику не бих имала снаге. Изградила сам и занимљиву атмосферу у којој сам се претварала да ту књигу овде нико неће читати. Кад ми већ нико није гледао преко рамена, писала сам онако како јесте, без улешавања, али и без утамњивања. Енглески језик ми је пружио тај зид од стакла, ту необичну заштиту. Наравно, знала сам да ће књига бити преведена на српски, али је то била веома корисна илузија. Превођење успомена са једног језика на други понудило ми је и могућност да се играм, да уживам у томе у једном за мене изузетно тешком животном тренутку.

Као да је Ваша судбина управо кретање између граница – простора и живота.

– Изгледа да је тако. Понекад ми се чини да је судбина некога ко живи стално између две земље да само у авиону буде свој. Или само у преводу.

За живот зарађујете тумачењем књижевних дела. А како тумачите живот?

– Један је канадски песник давно рекао: *Можда је живот права ствар, али ја много више волим читање.* Преко књига и живот тумачим, и мислим да је то користан начин. Оставља извесну дистанцу. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Сниммо 3. ПЕРГЕ